

# Förändringar i barns och ungas psykiska problem under covid-pandemin – Symptom och vårdsökande

**David Gyllenberg**

docent, specialistläkare i ungdomspsykiatri

Biträdande professor, INVEST-forskningsflaggskeppet och Barnpsykiatriska forskningscentret, Åbo universitet

[invest.utu.fi](http://invest.utu.fi)



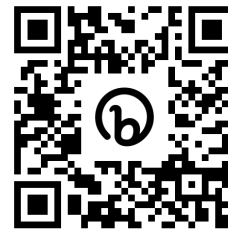
**UNIVERSITY  
OF TURKU**



Finnish institute for  
health and welfare



[davgyl.github.io/presentation/](https://davgyl.github.io/presentation/)



# Bindninginar

- Ingen ersättning för forskning från biomedicinska företag
- Forskningsfinansiering
  - Finlands Akademi, COVID-specialfinansiering, no. 335690, PI Gyllenberg
  - Finlands Akademi, klinisk forskare, no. 297598, PI Gyllenberg
  - Finlands Akademi, projektfinsiering, no. 288960, PI Gissler
  - Finlands Akademi, INVEST-flaggskepp, no. 308552, PI Sourander



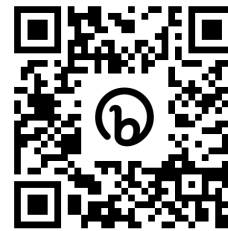
**INVEST**  
#NewWelfareState



UNIVERSITY  
OF TURKU



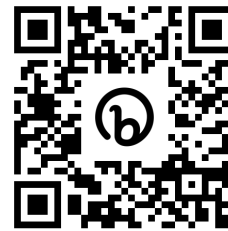
Finnish institute for  
health and welfare



# Föreläsningens mål

- Känna till teorin om ”vägen till vård” och hur den kan tillämpas då man förklarar förändringar i vårdsökande
- Få kännedom om hur psykiska symptom och vårdsökande förändrades under pandemin
- Reflektera över potentiella orsaker och konsekvenser till förändringarna i psykiska symptom och vårdsökande
  - Vilka av orsakerna och konsekvenserna vill och kan vi förändra?





# Innehåll

- Vad hände före pandemin?
  - Förändringar i vårdsökande
  - Förändringar i symptom
  - “Vägen till vård”
  - De mentala problemens vidd
- Vad hände under pandemin?
  - Inverkan på symptom och vårdsökande?
    - Generellt / internationellt
    - Finland vs. Sverige
- Hypoteser
- Metodik
- Resultat
- Diskussion
  - Eventuella orsaker
  - Eventuella konsekvenser
  - Obsesvarade frågor
  - Problemlösning – vad ta i beaktande





# Vad hände före pandemin?

Förändringar i vårdsökande

Förändringar i symptom

“Vägen till vård”

De mentala problemen vidd



**INVEST**  
#NewWelfareState



**UNIVERSITY  
OF TURKU**

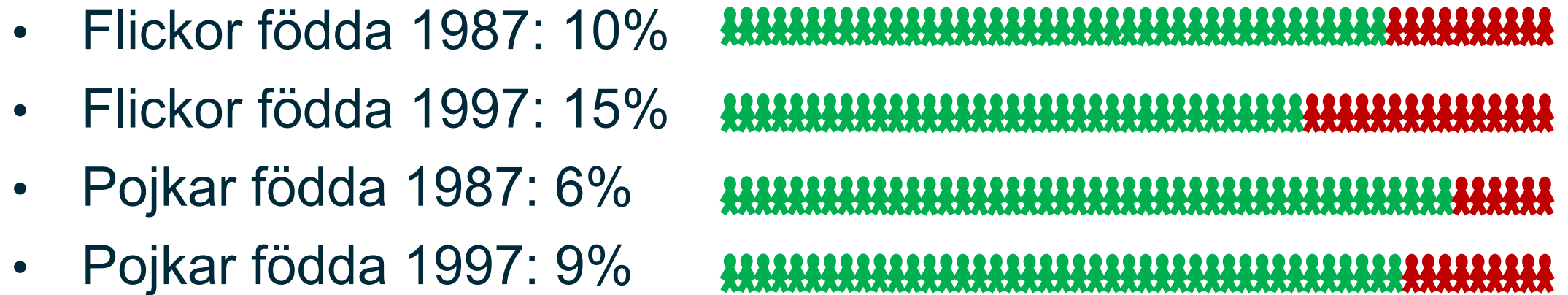


Finnish institute for  
health and welfare



# Flera ungdomar diagnosticeras i specialistvården med psykiatriska/neurokognitiva störningar

- 12–18-åriga finländare födda 1987 vs. 1997
- 1999–2005 vs. 2009-2015





# Vad hände före pandemin?

Förändringar i vårdsökande

Förändringar i symptom

“Vägen till vård”

De mentala problemen vidd



**INVEST**  
#NewWelfareState



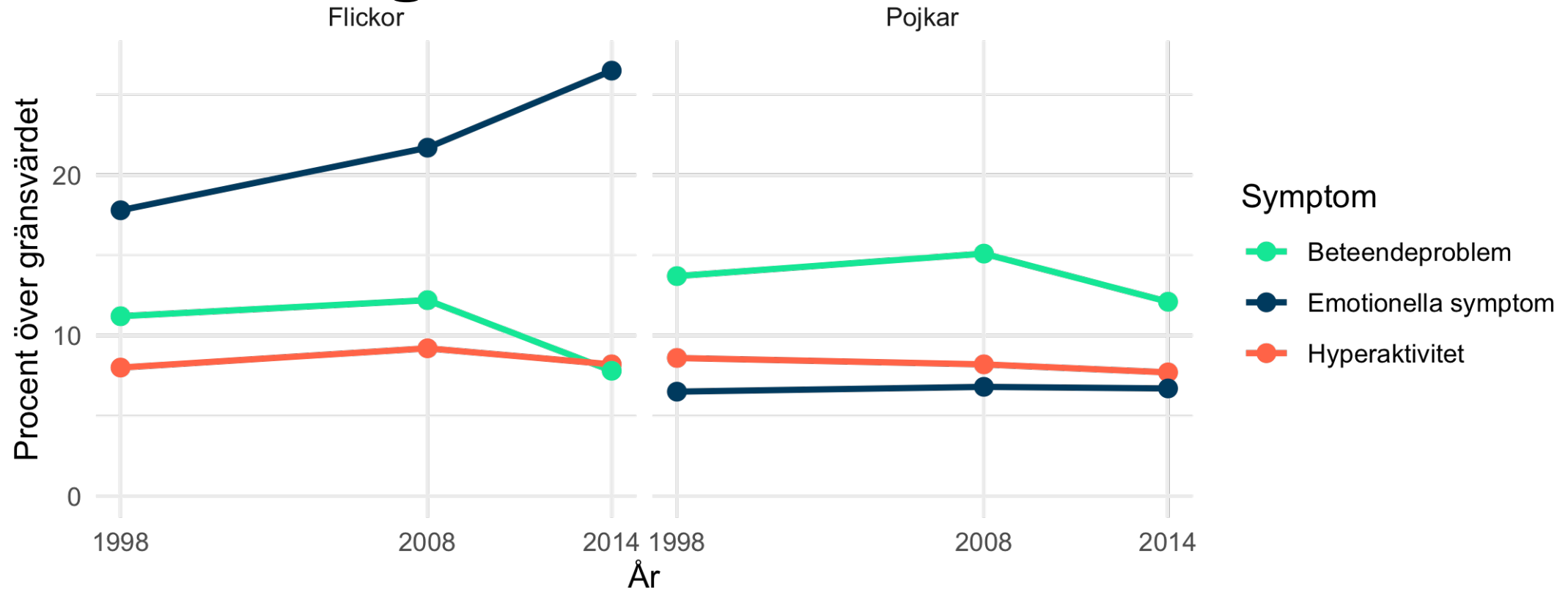
**UNIVERSITY  
OF TURKU**



Finnish institute for  
health and welfare



# Befolkningstudie i Finland: 13–15-åringar



Mishina ym. Eur Child Adol Psychiatry 2018, <https://doi.org/10.1007/s00787-018-1158-4>

Meta-analyser:

Potrebný ym. Plos One 2017, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0188374>;

Ploanczyj ym. Int J Epidem 2014, <http://doi.org/10.1093/ije/dyt261>

Systematisk översikt:

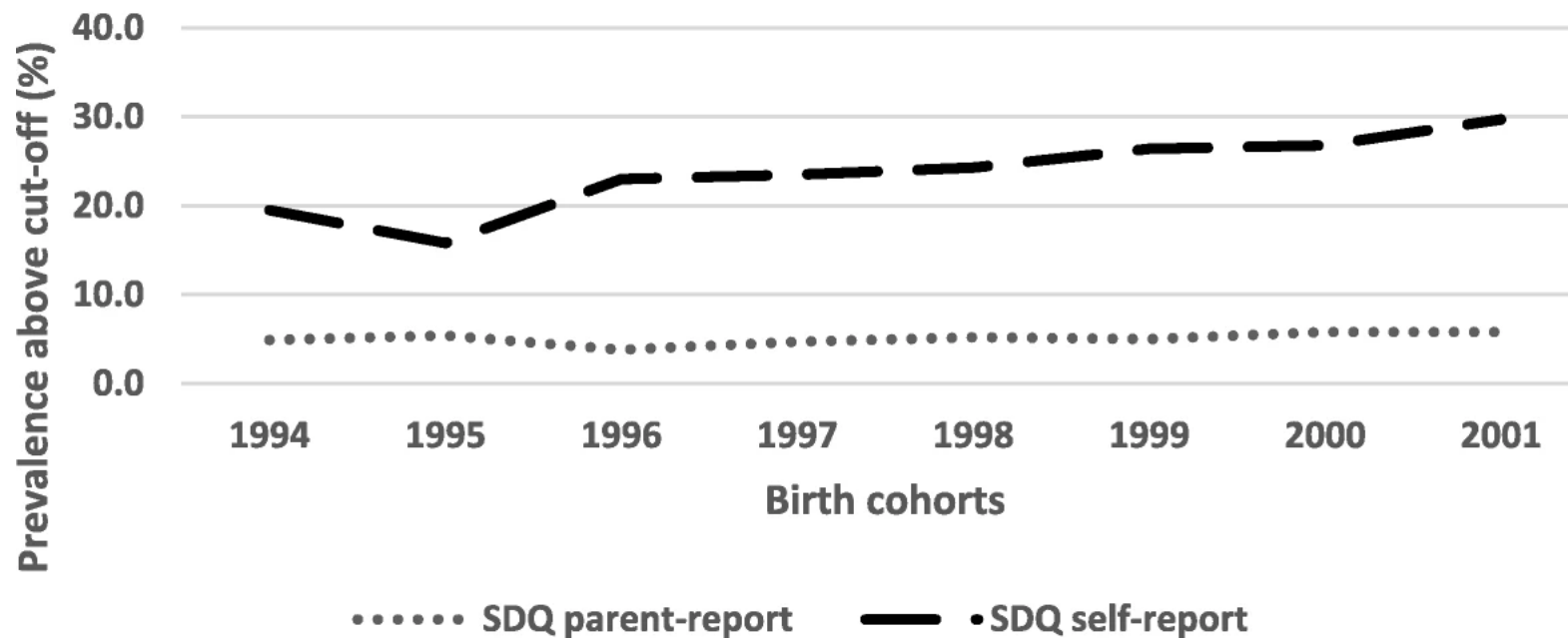
Collishaw. J Child Psychol Psychiatry 2015, <http://doi.org/10.1111/jcpp.12372>





# Befolkningstudie i Sverige: 15-åriga tvillingar

Prevalence of participants with scores above SDQ cut-offs





# Vad hände före pandemin?

Förändringar i vårdsökande

Förändringar i symptom

“Vägen till vård”

De mentala problemen vidd



**INVEST**  
#NewWelfareState



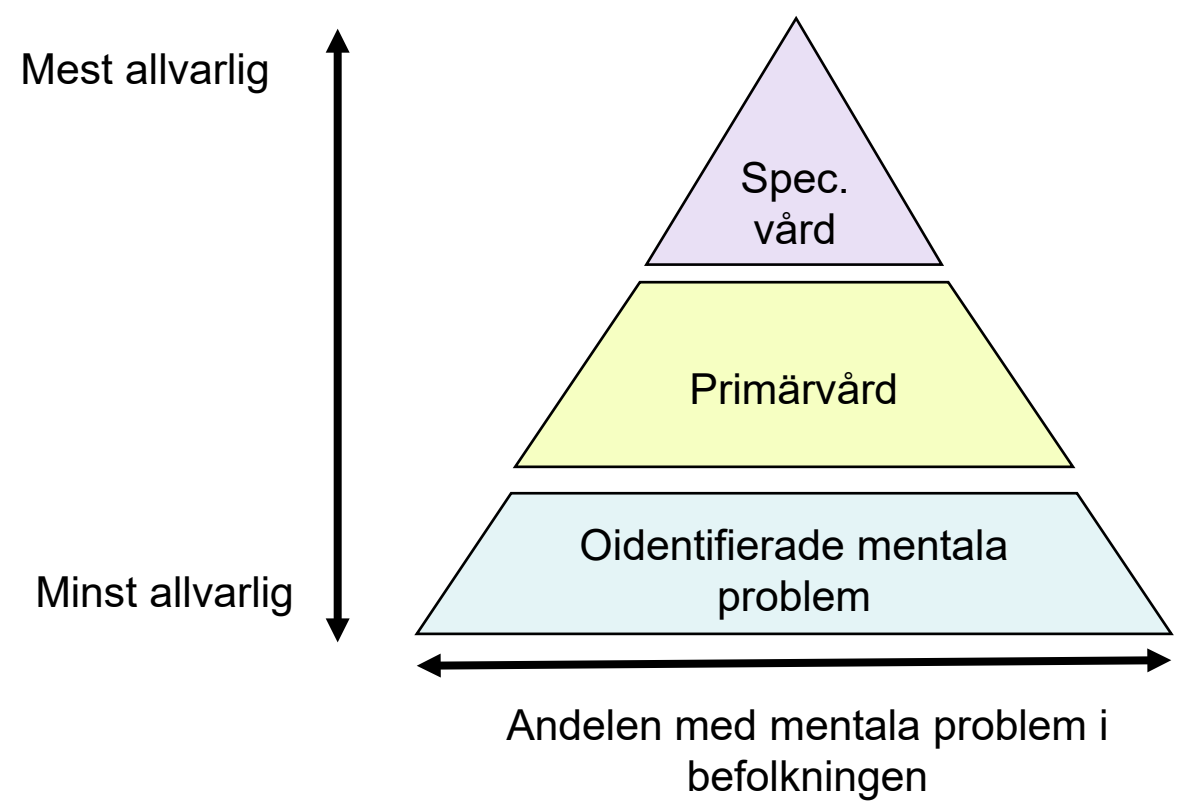
**UNIVERSITY  
OF TURKU**



Finnish institute for  
health and welfare



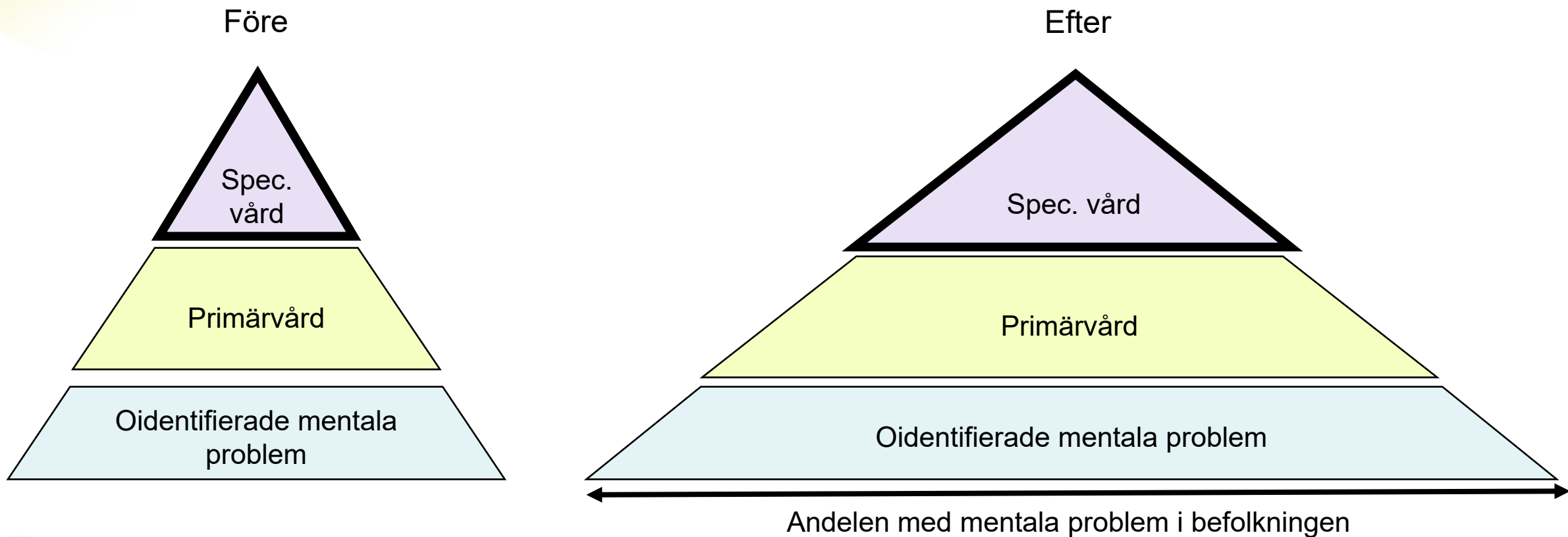
# ”Vägen till vård” (Pathway to care) – Förenklad version



Anpassat från  
Goldberg, Huxley, 1980  
Sayal, 2006  
Gyllenberg, 2018



# Flera patienter i specialistvården: Mera problem i befolkningen?

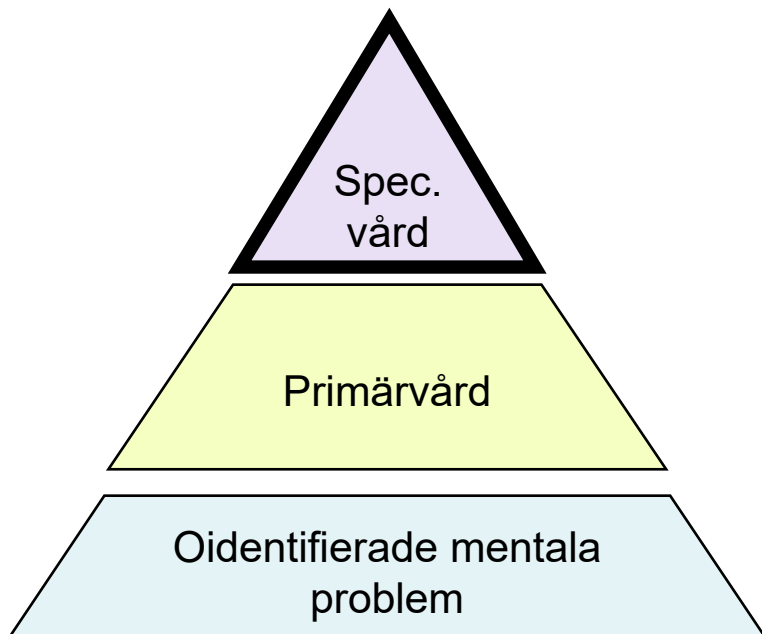




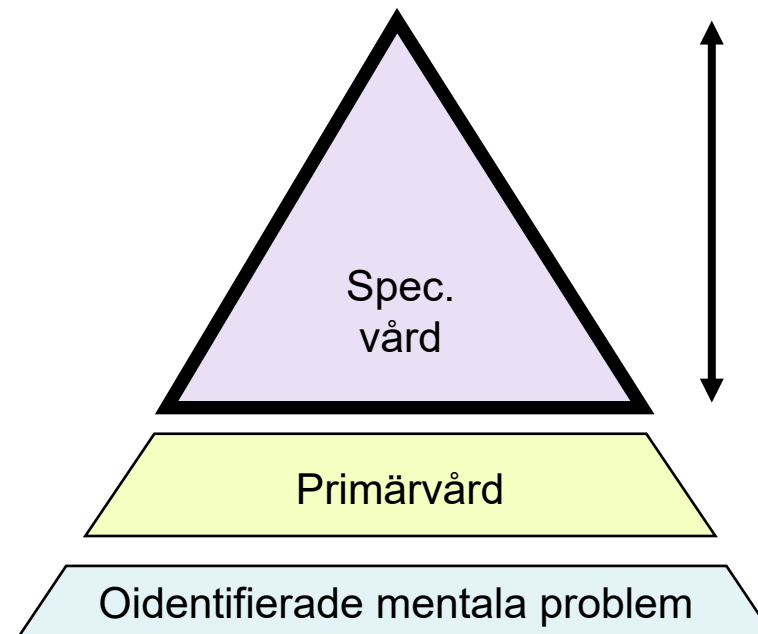
# Flera patienter i specialistvården:

- 1) mera vårdsökande
- 2) mera identifiering i primärvård
- 3) flera remisser

Före



Efter





# Vad hände före pandemin?

Förändringar i vårdsökande

Förändringar i symptom

“Vägen till vård”

## De mentala problemen vidd



**INVEST**  
#NewWelfareState



UNIVERSITY  
OF TURKU



Finnish institute for  
health and welfare



# Hur många uppfyller diagnostiska kriterier i befolkningen?

- Prevalens t.ex. nu, 1 mån, 3 mån eller 6 mån
- Livstidsprevalens – uppfyller kriterier någon gång
  - Fråga om tidigare symptom (retrospektivt)
  - Följa upp samma personer (prospektivt)
- Nuvarande uppfattning från prospektiva kohorter 50-80%
  - Olika vårdbehov – möts behovet med utbudet?

Costello et al. J Amer Acad Child Adol Psychiatry 2005. <http://doi.org/10.1097/01.chi.0000172552.41596.6f>

Copeland et al. J Amer Acad Child Adol Psychiatry 2011. <http://doi.org/10.1016/j.jaac.2010.12.014>

Caspi et al. JAMA Network Open 2020. <http://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.3221>

Shaefer. J Amer Acad Child Adol Psychiatry 2021. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2021.01.004>



**INVEST**  
#NewWelfareState



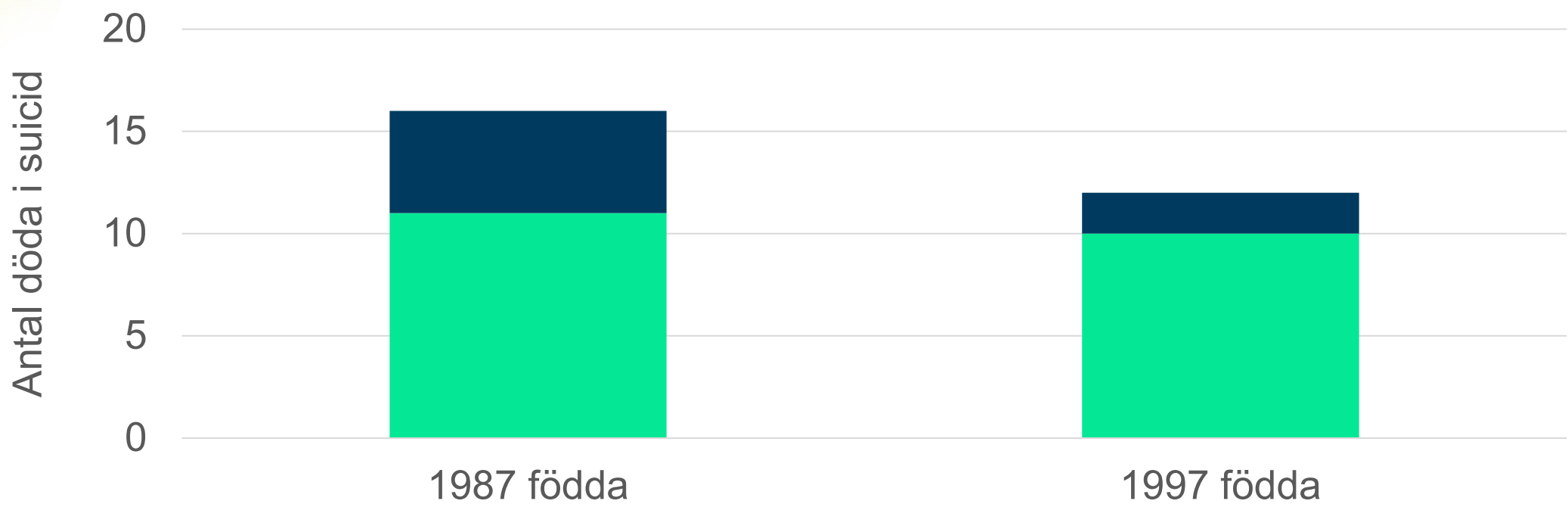
**UNIVERSITY  
OF TURKU**



Finnish institute for  
health and welfare



# Möts vårdbehovet och vårdutbudet? Specialistvård före ungas suicid



- Besök i specialistvård för psyk./neurokognitiv diagnos 6 mån före dödsfall
- Inget besök i specialistvård för psyk./neurokognitiv diagnos 6 mån före dödsfall





# Vad hände under pandemin?

Inverkan på symptom och  
vårdsökande?

Generellt / internationellt

Finland vs. Sverige



**INVEST**  
#NewWelfareState



UNIVERSITY  
OF TURKU



Finnish institute for  
health and welfare



# Två systematiska översikter från början av pandemin

1. Ökade mentala problem bland unga; främst ångest/depressiva symtoms; endast lite info on yngre barn (Kauhanen et al., 2022)
2. Färre sökte vård (Wan Mohd Yunus et al., 2022)

Paradox:

Före COVID-19: små förändringar i problem, flera sökte vård

Början av COVID-19: ökade problem, färre sökte vård





# Vad hände under pandemin?

Inverkan på symptom och  
vårdsökande?

Generellt / internationellt

Finland vs. Sverige



**INVEST**  
#NewWelfareState



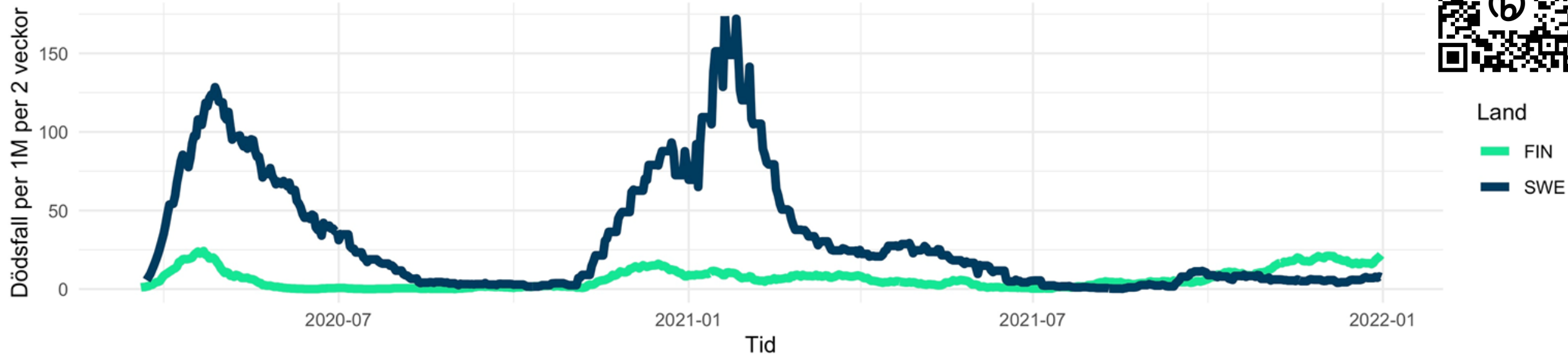
UNIVERSITY  
OF TURKU



Finnish institute for  
health and welfare

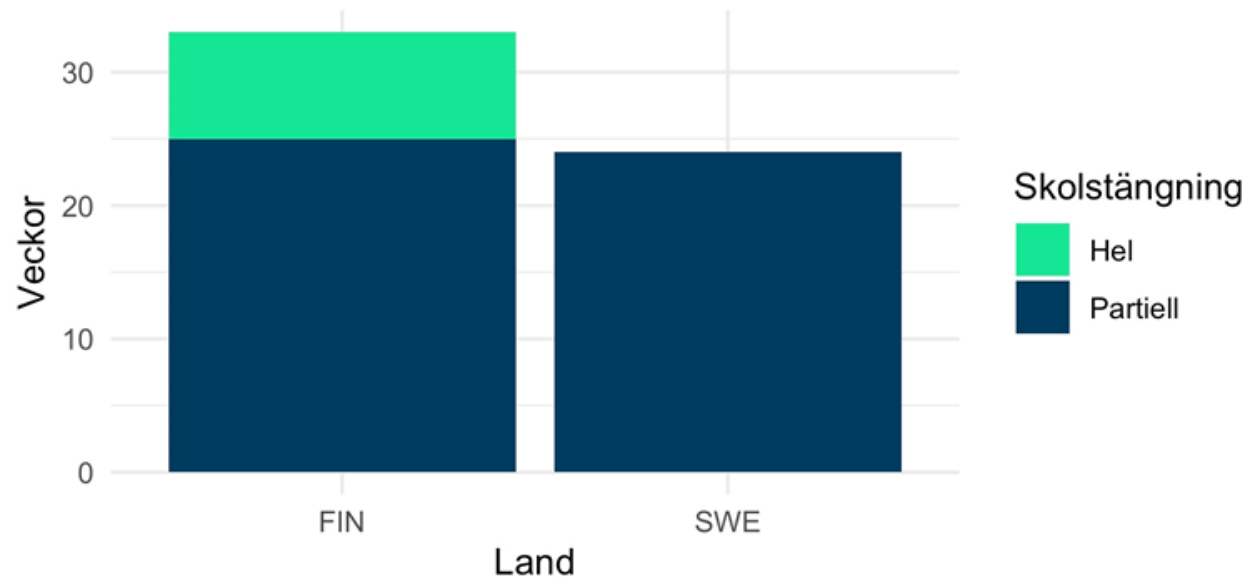
# COVID-19 mortalitet

Our World in Data / John Hopkins University



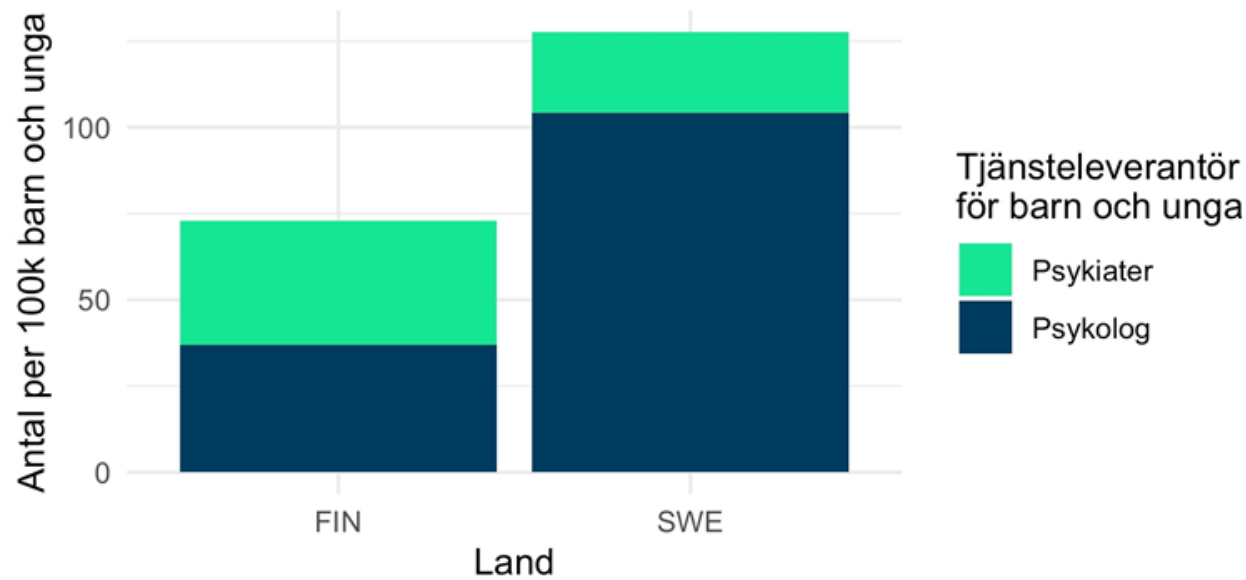
## Skolstängningar under pandemin

UNESCO



## Mentalvårdstjänster före pandemin

Signorini et al. Lancet Psychiatry 2017





# Hypoteser



**INVEST**  
#NewWelfareState



**UNIVERSITY  
OF TURKU**



Finnish institute for  
health and welfare



# Hypoteser

Olika psykiska symptom ökar under covid-pandemin bland barn och unga

→ Befolkningsstudier

Antalet barn och unga som diagnosticeras med olika psykiatriska störningar i specialistsjukvård minskar i i början av covid-pandemin men ökar senare under pandemin

→ Registerstudier



**INVEST**  
#NewWelfareState



UNIVERSITY  
OF TURKU



Finnish institute for  
health and welfare



# Metodik



**INVEST**  
#NewWelfareState



**UNIVERSITY  
OF TURKU**



Finnish institute for  
health and welfare



## Befolkningstudier

- Upprepade tvärsnittsstudier
- Maximerad likhet i sampling
- Samma metodik (bl.a. Rutter A2, Achenbach YSR)
- Barnstudien: 8-åringar år 1989, 1999, 2005, 2013, 2019, 2021
- Uppbådsstudien: 18-åriga män år 1999, 2009, 2021

## Registerstudie

- Alla 0–17-åringar i Finland 1/2017–9/2021 ( $\approx 1M$  per år)
- Antal nya psyk./neurokogn. diagnoser per månad i specialistvård
- Jämfört obseverade antal under pandemin med förväntat antal
- Förväntat antal baserat på data före pandemin







# Resultat

(delvis opublicerade)



**INVEST**  
#NewWelfareState



**UNIVERSITY  
OF TURKU**

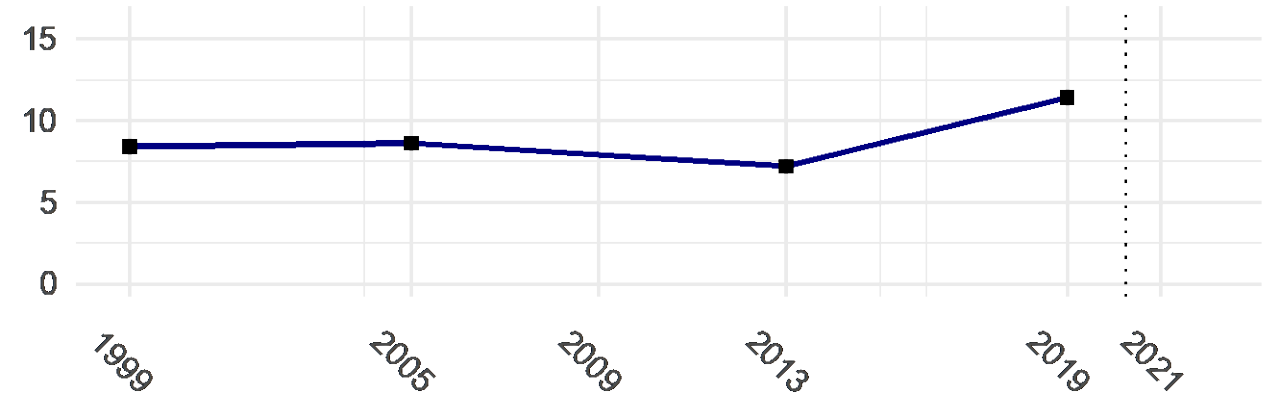


Finnish institute for  
health and welfare

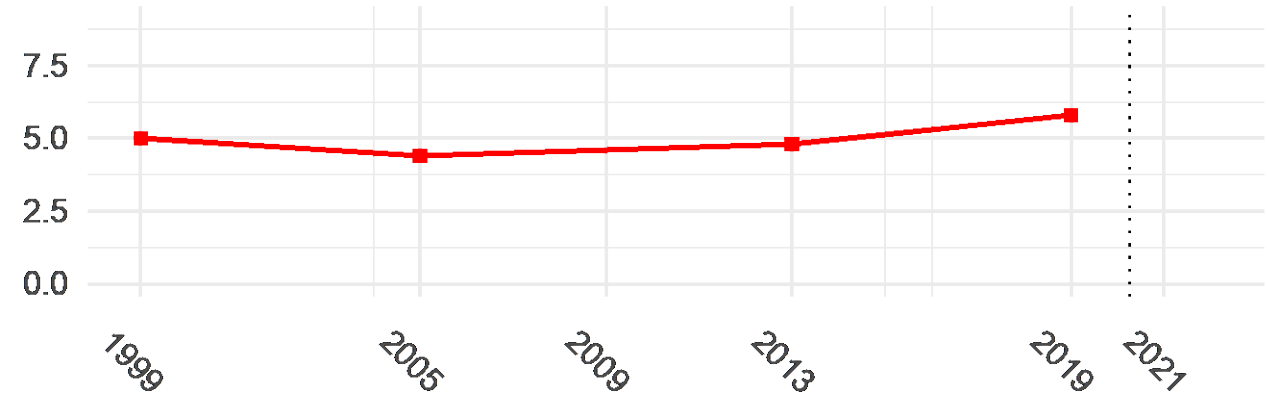


# Befolkningsstudier – % med symptom över gränsvärdet

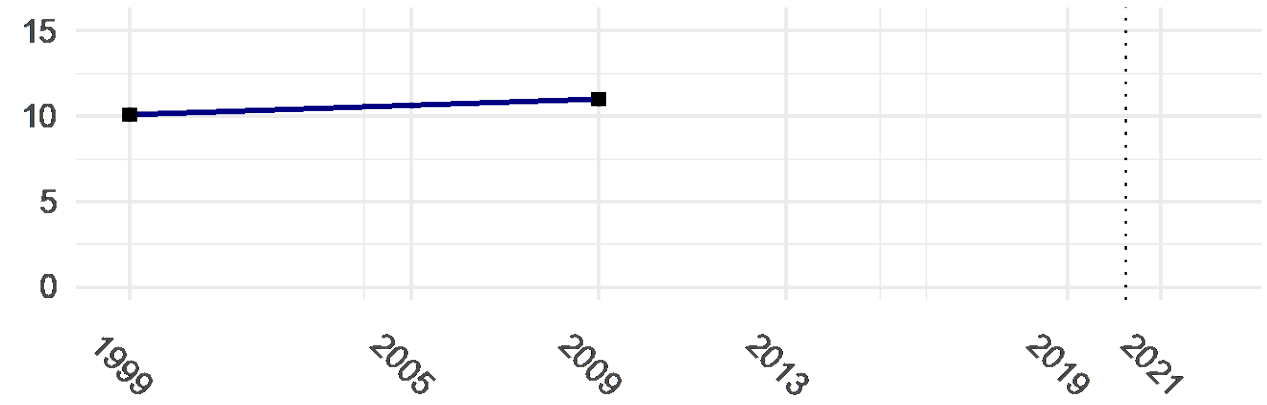
8-åringar: ångest/depression/tillbakadragenehet



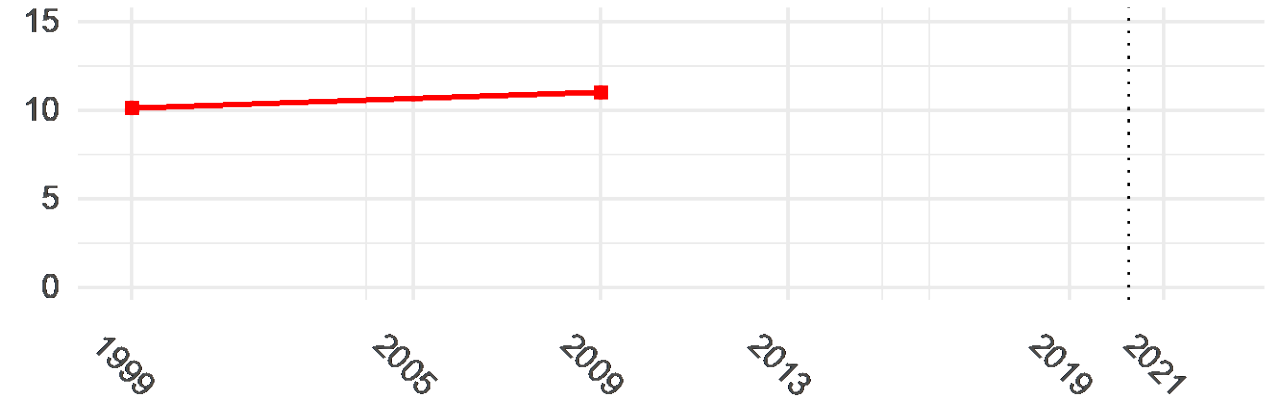
8-åringar: beteendeproblem



18-åriga män: ångest/depression/tillbakadragenehet



18-åriga män: beteendeproblem



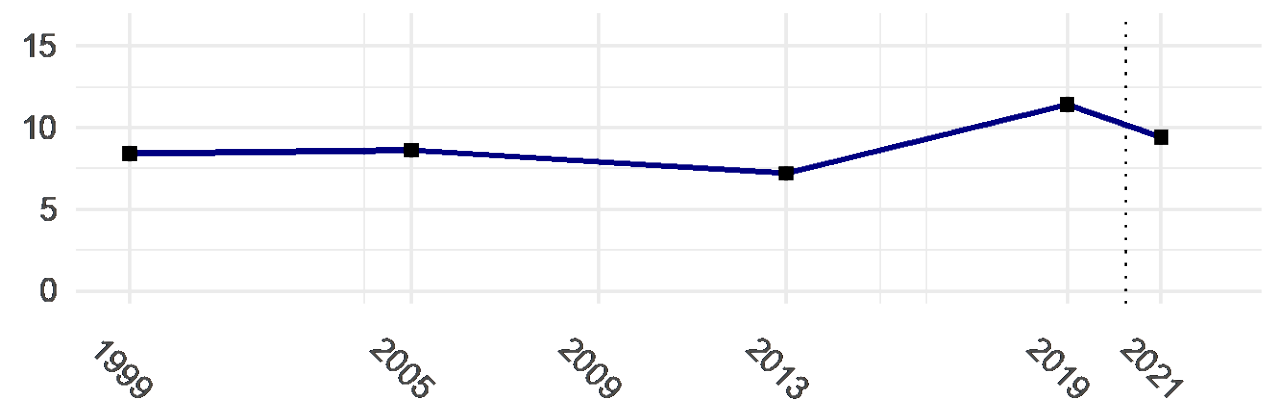
År

År

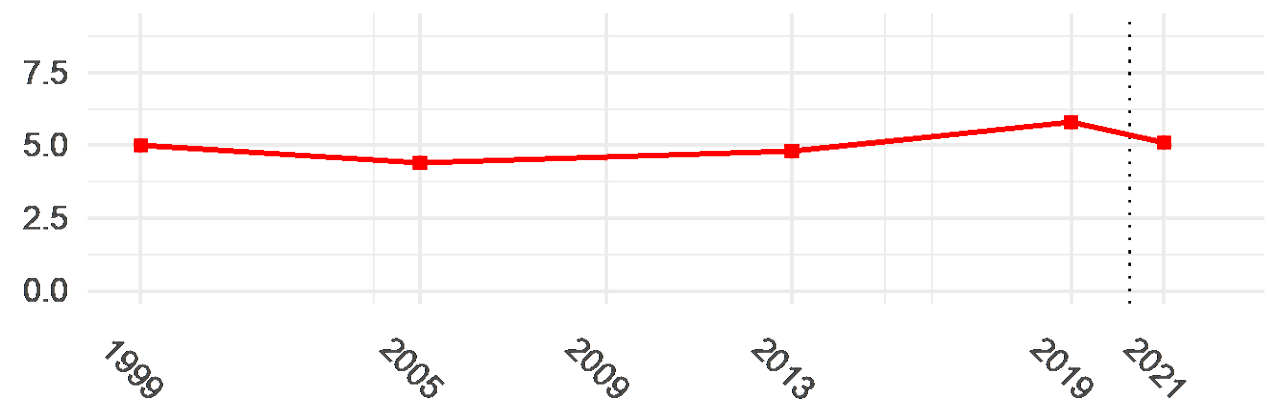


# Befolkningsstudier – % med symptom över gränsvärdet

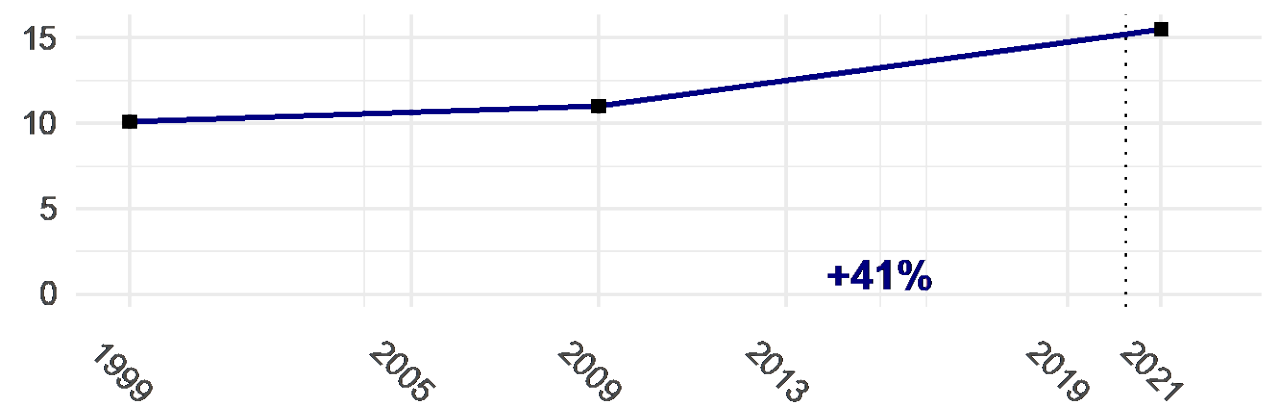
8-åringar: ångest/depression/tillbakadragenehet



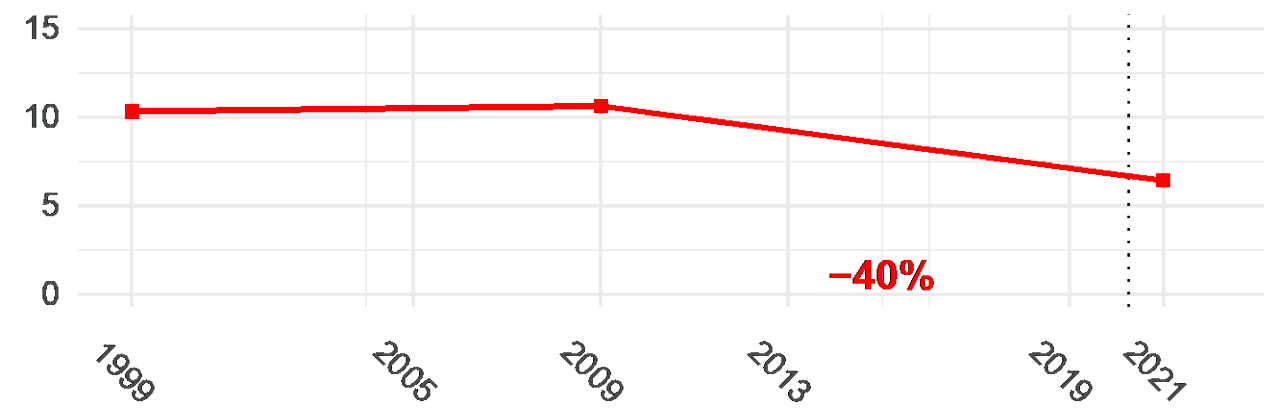
8-åringar: beteendeproblem



18-åriga män: ångest/depression/tillbakadragenehet




18-åriga män: beteendeproblem



År

År

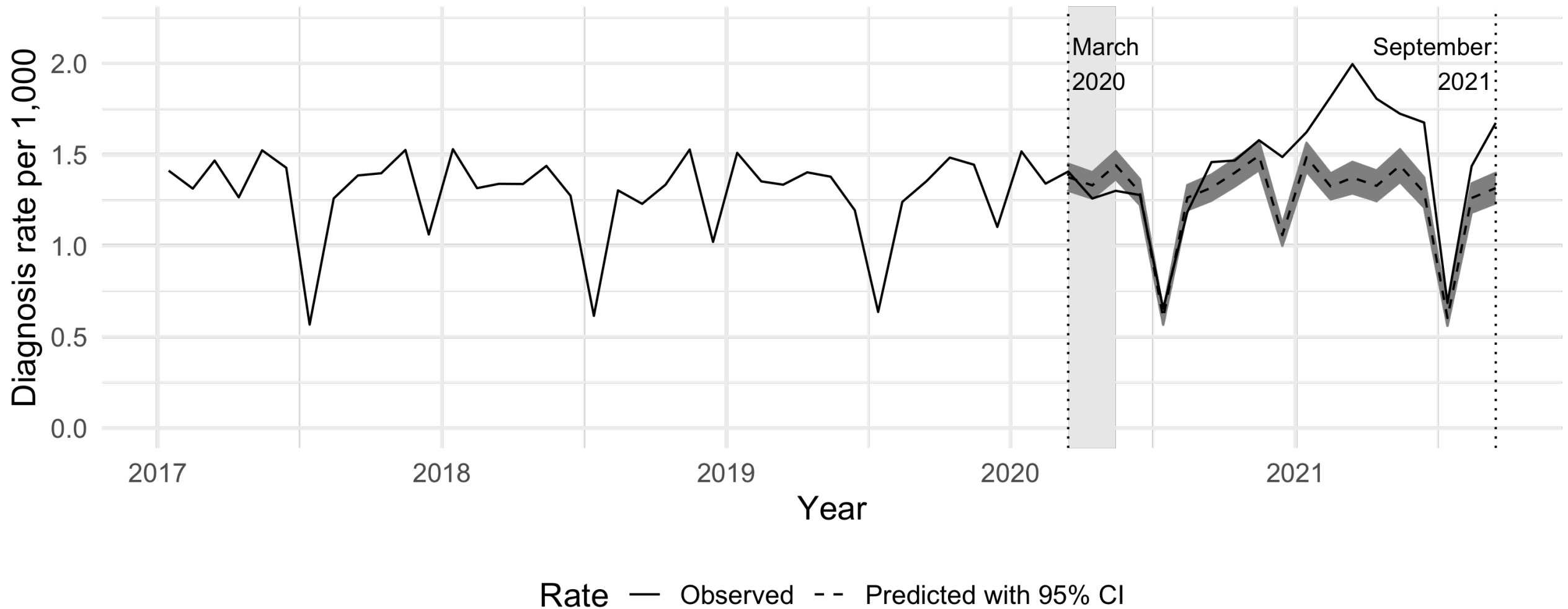


# Comparison of new psychiatric diagnoses among Finnish children and adolescents before and during the COVID-19 pandemic: A nationwide register-based study

PLOS Medicine, 2023

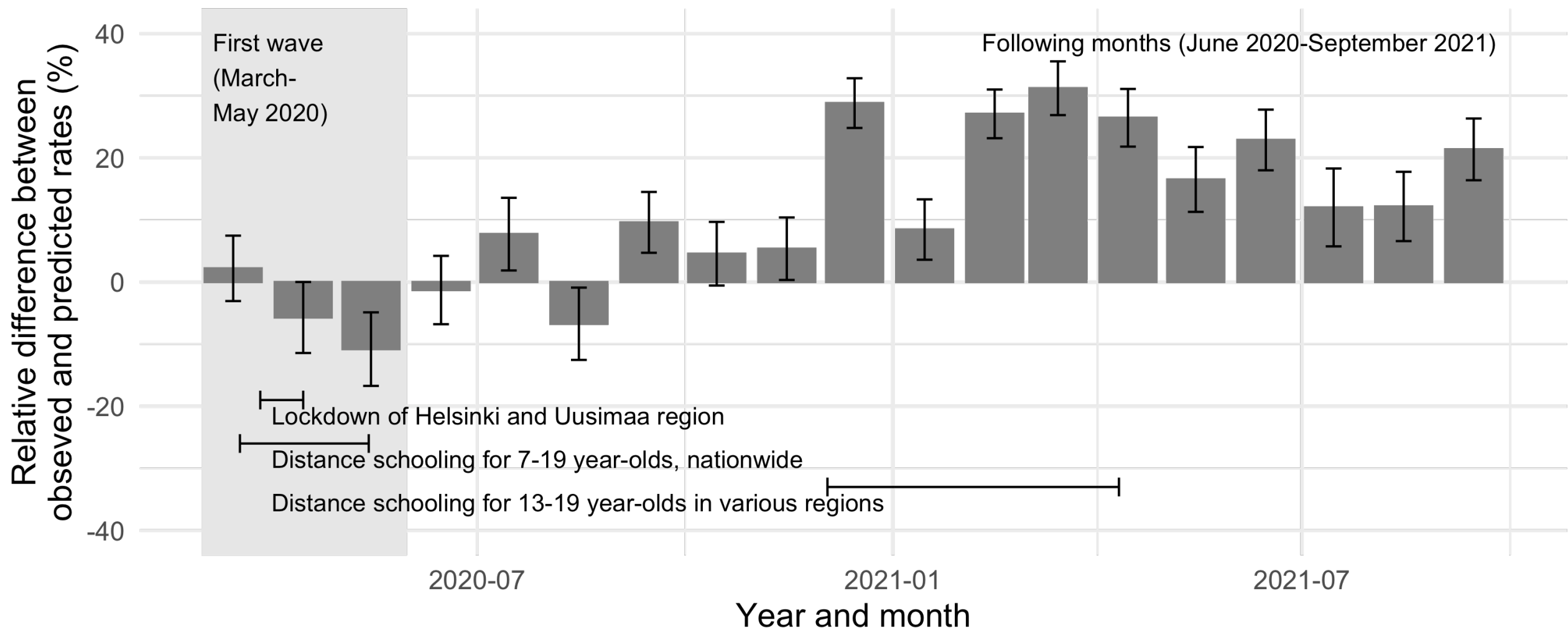


# Registerstudie – Observerat och förväntat antal nya diagnoser



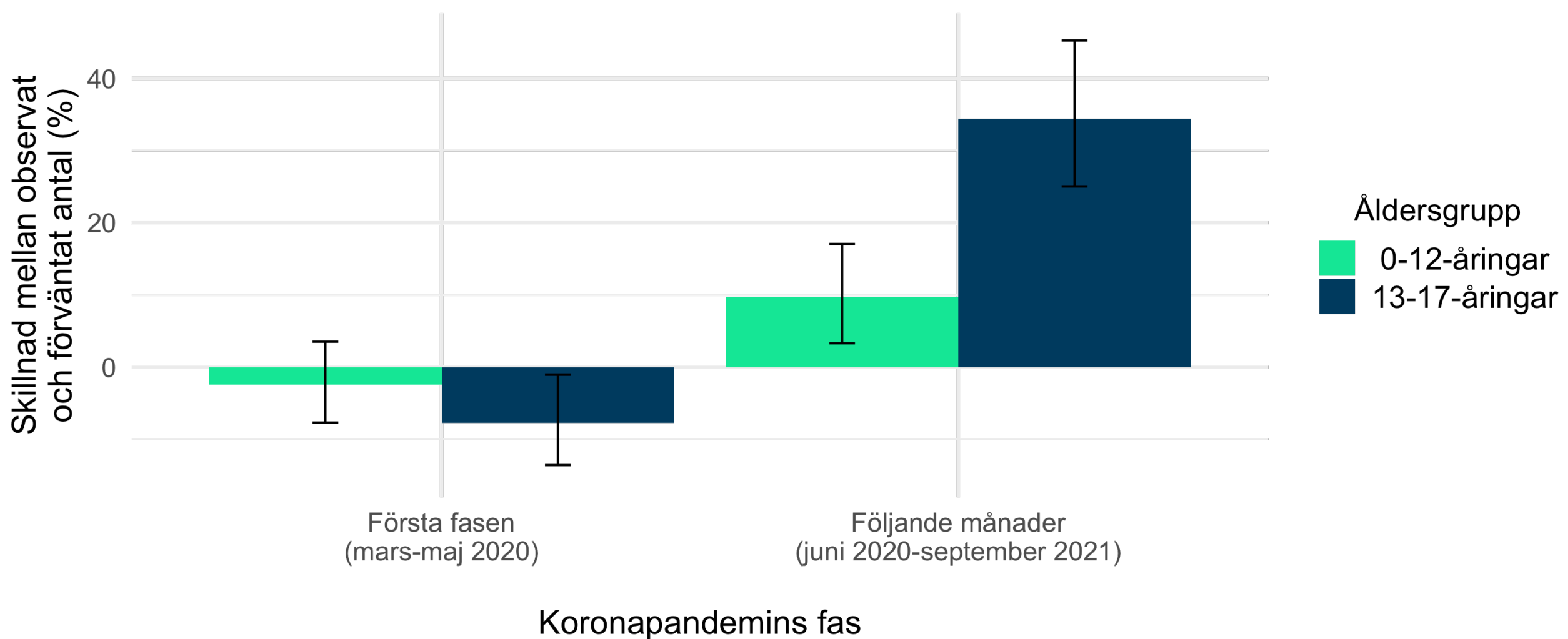


# Observerat vs. förväntat antal nya diagnoser





# Observerat vs. förväntat antal nya diagnoser





# Diskussion

Eventuella orsaker

Eventuella konsekvenser

Obsesvarade frågor

Problemlösning – vad ta i beaktande







# Evetuella orsaker till förändrat antal nya diagnoser

- Före pandemin: diagnoser ↑
  - Ökad kännedom
  - Ökat vårdsökande
  - Ökad identifiering
  - Ökat vårdutbud
- Början av pandemin: diagnoser ↓
  - Minskat vårdutbud
  - Minskat vårdsökande
- Senare under pandemin: diagnoser ↑ ↑
  - Ökade psykiska problem
    - Pandemirelaterat bl.a. rädsla
    - Restriktioner
  - Uppdämt vårdbehov





# Diskussion

Eventuella orsaker

**Eventuella konsekvenser**

Obsesvarade frågor

Problemlösning – vad ta i beaktande



**INVEST**  
#NewWelfareState



**UNIVERSITY  
OF TURKU**



Finnish institute for  
health and welfare



# Eventuella konsekvenser av förändrat antal nya diagnoser

- Före pandemin: diagnoser ↑
  - För vårdsystemet
    - Rusning
    - Belastad personal
  - För befolkningen
    - Förlängda köer
    - Minskad "unmet need"?
    - Får rätta patienter rätt vård?
- Början av pandemin: diagnoser ↓
  - Telemedicin
  - Uppdämt vårdbehov
- Senare under pandemin: diagnoser ↑ ↑
  - Ytterligare rusning, belastad personal, köer etc.





# Diskussion

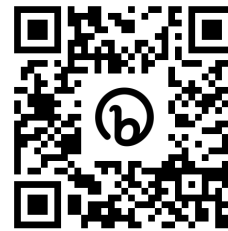
Eventuella orsaker

Eventuella konsekvenser

**Obsesvarade frågor**

Problemlösning – vad ta i beaktande





# Observerade frågor

- Orsakerna till ökade problem under pandemin
  - Pandemirelaterat t.ex. rädsla vs. restriktioner
  - Jämförande studier från olika länder
- Tillfällig eller övergående ökning i problem
- Prognosen för diagnosticerade problem under pandemin





# Diskussion

Eventuella orsaker

Eventuella konsekvenser

Obsesvarade frågor

**Problemlösning – vad ta i beaktande**





# Vad vill och kan vi förändra

- Föränderliga och oföränderliga orsaker t.ex.
  - Litet utbud av evidensbaserade vårdprogram i primärvården vs.
  - Ökad kännedom om psykiska problem
- Önskade och oönskade konsekvenser t.ex.
  - Flera unga får vård för sina problem
  - Belastad personal och långa köer
- Samhälleliga kriser som oväntade orsaker
  - T.ex. pandemier, ökade levnadskostnader, klimatförändring, krig
  - Mål: lära sig av covid-pandemin
  - -> Bygga hälsovårdssystem som är resilienta mot kriser



# Tack

Andre Sourander  
Kai Parkkola  
Kaisa Mishina  
Lotta Lempinen  
Annika Heikkinen  
Azam Yunus  
Laura Kauhanen

Kalpana Bastola  
Emmi Heinonen  
Antti Kääriälä  
Pasi Moisio



Kontaktinformation  
och litteratur:



**INVEST**  
#NewWelfareState

[davgyl.github.io/presentation/](https://davgyl.github.io/presentation/)



UNIVERSITY  
OF TURKU



Finnish institute for  
health and welfare